సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం: సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం 5 సెప్టెంబర్ 1920 న మహాత్మా గాంధీ నాయకత్వంలో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ (INC) ద్వారా ప్రారంభించబడింది. ఇది విస్తృతమైన శాసనోల్లంఘన ఉద్యమం (సత్యాగ్రహం) యొక్క గాంధీ యొక్క తొలి ప్రణాళికాబద్ధమైన ఉదాహరణలలో ఒకటి. సెప్టెంబర్ 1920లో, కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెస్ సమావేశంలో, పార్టీ సహాయ నిరాకరణ కార్యక్రమాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం సెప్టెంబర్ 1920 నుండి ఫిబ్రవరి 1922 వరకు జరిగింది. ఇది భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో కొత్త అధ్యాయానికి నాంది పలికింది.

జలియన్ వాలాబాగ్ ఊచకోత సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం యొక్క ప్రారంభానికి ఉత్ప్రేరకంగా పనిచేసింది, ఇది 1922 చౌరీ చౌరా సంఘటన కారణంగా నిలిపివేయబడింది.

మహాత్మా గాంధీచే సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం

మహాత్మా గాంధీ సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమానికి ప్రధాన ప్రతిపాదకుడు. అతను ఉద్యమం యొక్క అహింసాత్మక సహాయ నిరాకరణ సిద్ధాంతాన్ని వివరిస్తూ మార్చి 1920లో ఒక మేనిఫెస్టోను ప్రచురించారు. 1921లో గాంధీ దేశమంతా పర్యటించి ఉద్యమ సూత్రాలను వివరించారు. గాంధీ, ఈ మేనిఫెస్టో ద్వారా ప్రజలు కోరుకున్నారు:

- స్వదేశీ ఆలోచనలు మరియు అభ్యాసాలను అవలంబించండి
- చేతి నూలు వడకడం & నేయడం సహా స్వదేశీ అలవాట్లను స్వీకరించండి
- సమాజం నుండి అంటరానితనం నిర్మూలనకు కృషి చేయండి

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమానికి కారణాలు

- మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంలో బ్రిటన్ కు తాము అందించిన గణనీయమైన సిబ్బంది మరియు భౌతిక మద్దతుకు పరిహారంగా యుద్ధం చివరిలో తమకు స్వయంప్రతిపత్తి లభిస్తుందని భారతీయులు విశ్వసించారు. కానీ 1919 భారత ప్రభుత్వ చట్టం అసంతృప్తికరంగా ఉంది. బ్రిటిష్ వారు కూడా రౌలట్ చట్టం వంటి అణచివేత చట్టాలను అమలు చేసినప్పుడు యుద్ధ ప్రయత్నానికి మద్దతు ఇచ్చినప్పటికీ చాలా మంది భారతీయులు పాలకులచే తప్పుదారి పట్టారు, ఇది వారికి భారతీయులకు మరింత ఆగ్రహాన్ని కలిగించింది.
- అనీబిసెంట్, బాలగంగాధర తిలక్ స్థాపించిన హోం రూల్ ఉద్యమంలో సహాయ నిరాకరణోద్యమం ప్రారంభమైంది. INC మితవాదులు మరియు అతివాదులు ఏకమయ్యారు, లక్నో ఒప్పందంలో కాంగ్రెస్ పార్టీ మరియు ముస్లిం లీగ్ మధ్య సహకారం కూడా ఉంది. అతివాదుల పునరాగమనం INCకి అతివాద వ్యక్తిత్వాన్ని ఇచ్చింది. ఈ సంఘర్షణలో భారతదేశం పాల్గొనడం వల్ల

ప్రజలు తీవ్రమైన ఆర్థిక ఇబ్బందులను ఎదుర్కొన్నారు. వస్తువుల ధరలు పెరగడం ప్రారంభించాయి, ఇది సగటు వ్యక్తిపై ప్రభావం చూపింది. వ్యవసాయోత్పత్తుల ధరలు నిలకడగా ఉండడంతో రైతులు కూడా నష్టపోయారు. ఇవన్నీ ప్రభుత్వంపై ఆగ్రహానికి దారితీశాయి.

- నియంతృత్వ రౌలట్ చట్టం, అమృత్ సర్ లోని జలియన్ వాలాబాగ్ లో జరిగిన దారుణ హత్యలు భారత ప్రభుత్వంపై, ప్రజలపై విపరీతమైన ప్రభావాన్ని చూపాయి. బ్రిటిష్ న్యాయ వ్యవస్థపై వారి విశ్వాసం చెదిరిపోయింది, ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా మరింత దూకుడుగా మరియు రాజీలేని వైఖరి కోసం వాదించినప్పుడు యావత్ దేశం దాని నాయకులకు మద్దతు ఇచ్చింది.
- సెంట్రల్ పవర్స్ లో ఒకటైన టర్కీ మొదటి ప్రపంచ యుద్ధంలో బ్రిటీష్ వారిని యుద్ధంలో నిమగ్నం చేసింది. టర్కీ ఓటమి తరువాత ఒట్టోమన్ కాలిఫేట్ రద్దు సూచించబడింది. ఇస్లాం టర్కీ సుల్తాన్ ను తమ ఖలీఫా (ముస్లింల మతాధిపతి)గా భావించింది. అలీ సోదరులు (మౌలానా మహమ్మద్ అలీ, మౌలానా షౌకత్ అలీ), మౌలానా ఆజాద్, హకీం అజ్మల్ ఖాన్, హస్రత్ మోహానీ ఖిలాఫత్ ఉద్యమాన్ని స్థాపించారు. కాలిఫేట్ ను యథాతథంగా ఉంచాలని బ్రిటిష్ యంత్రాంగాన్ని ఒప్పించడానికి, మహాత్మా గాంధీ మద్దతు ఇచ్చారు. ఈ ఉద్యమ నాయకులు గాంధీ సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో చేరి బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా ఏకీకృత ప్రదర్శన నిర్వహించారు.

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం యొక్క లక్షణాలు

- ఈ ఉద్యమం ముఖ్యంగా భారతదేశంలోని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా శాంతియుత మరియు అహింసాత్మక నిరసన.
- భారతీయులు తమ బిరుదులను వదులుకోవాలని మరియు స్థానిక సంస్థలలో నామినేటెడ్ స్థానాలకు నిరసనగా రాజీనామా చేయాలని కోరారు.
- ప్రజలు తమ ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలకు రాజీనామా చేయాలని కోరారు.
- ప్రభుత్వ నియంత్రణ లేదా ఎయిడెడ్ పాఠశాలలు మరియు కళాశాలల నుండి ప్రజలు తమ పిల్లలను ఉపసంహరించుకోవాలని కోరారు.
- విదేశీ వస్తువులను బహిష్కరించాలని, భారత్‌లో తయారైన వస్తువులనే వినియోగించాలని ప్రజలను కోరారు.
- శాసనమండలి ఎన్నికలను ప్రజలు బహిష్కరించాలని కోరారు.
- బ్రిటిష్ సైన్యంలో పనిచేయవద్దని ప్రజలను కోరారు.
- పై దశలు ఫలితాలు తీసుకురాకపోతే, ప్రజలు తమ పన్నులు చెల్లించడానికి నిరాకరిస్తారని కూడా ప్రణాళిక చేయబడింది.
- భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ (INC) కూడా స్వరాజ్యం లేదా స్వపరిపాలన కోరింది.
- డిమాండ్లను నెరవేర్చడానికి పూర్తిగా అహింసా మార్గాలు మాత్రమే ఉపయోగించబడతాయి.
- స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం ఒక నిర్ణయాత్మక అడుగు, ఎందుకంటే, మొదటిసారిగా, INC స్వయం పాలనను సాధించడానికి రాజ్యాంగ మార్గాలను వదులుకోవడానికి సిద్ధంగా ఉంది.
- ఈ ఉద్యమం ఇలాగే కొనసాగితే ఏడాదిలో స్వరాజ్యం సాధిస్తామని గాంధీజీ హామీ ఇచ్చారు.

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం ప్రాముఖ్యత

గాంధీ వాగ్దానం చేసినట్లుగా, స్వరాజ్యం ఒక సంవత్సరంలో సాకారం కాలేదు. అయినప్పటికీ, లక్షలాది మంది భారతీయులు ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా బహిరంగ, అహింసాత్మక నిరసనలో నిమగ్నమయ్యారు, ఇది నిజమైన విస్తృత ఉద్యమంగా మారింది. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ఉద్యమం యొక్క పరిమాణాన్ని చూసి దిగ్భ్రాంతికి గురైంది. ఇందులో ముస్లింలు మరియు హిందువులు పాల్గొనడం, దేశం యొక్క మొత్తం ఐక్యతను ప్రదర్శిస్తుంది.

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం కాంగ్రెస్ పార్టీకి ప్రజా మద్దతును పొందడానికి సహాయపడింది. ఈ ప్రచారం ఫలితంగా ప్రజలు తమ రాజకీయ హక్కుల గురించి మరింత అవగాహన పెంచుకున్నారు. ప్రభుత్వంపై తమకు ఎలాంటి భయాందోళనలు లేవన్నారు. చాలా మంది స్వచ్ఛందంగా జైళ్లకు తరలివచ్చారు. ఈ సమయంలో బ్రిటిష్ వస్తువులను బహిష్కరించడం వల్ల భారతీయ వ్యాపారులు, మిల్లుల యజమానులు గణనీయమైన లాభాలు ఆర్జించారు. ఖాదీకి పదోన్నతి లభించింది. ఈ సమయంలో, తక్కువ బ్రిటిష్ పౌండ్ల చక్కెర దిగుమతి చేయబడింది. ప్రజాకర్షక నాయకుడిగా గాంధీ స్థాయి కూడా ఈ ఉద్యమం ద్వారా బలపడింది.

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం తాత్కాలికంగా నిలిపివేయబడింది

ఫిబ్రవరి 1922లో చౌరీ చౌరా విషాదం తరువాత, మహాత్మా గాంధీ ప్రచారానికి ముగింపు పలకాలని నిర్ణయించుకున్నారు.

ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని చౌరీ చౌరాలో పోలీసులకు మరియు ఉద్యమ నిరసనకారులకు మధ్య జరిగిన ఘర్షణలో, హింసాత్మకమైన గుంపు పోలీసు స్టేషన్‌కు నిప్పుపెట్టి, 22 మంది పోలీసు అధికారులను చంపింది.

అహింసా ద్వారా ప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టడానికి ప్రజలు సిద్ధంగా లేరని పేర్కొంటూ గాంధీ ఉద్యమాన్ని ఆపారు. మోతీలాల్ నెహ్రూ మరియు C. R. దాస్ వంటి అనేక మంది ప్రభావవంతమైన వ్యక్తులు ఒంటరిగా హింసాత్మక చర్యల కారణంగా ప్రచారాన్ని నిలిపివేయడాన్ని వ్యతిరేకించారు.

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం ప్రభావాలు

దేశంలోని అనేక ప్రాంతాలకు చెందిన ప్రజలు ఈ ప్రయత్నానికి మద్దతు ఇచ్చిన అత్యుత్తమ నాయకులకు తమ పూర్తి సహకారాన్ని అందించారు. స్వదేశీ ఉద్యమం యొక్క జాతీయవాద వినియోగం వారికి ప్రయోజనం చేకూర్చింది కాబట్టి వ్యాపారవేత్తలు ఉద్యమానికి మద్దతు ఇచ్చారు. ఉద్యమంలో పాల్గొనడం వల్ల రైతులు మరియు మధ్యతరగతి సభ్యులు బ్రిటిష్ పాలనపై తమ వ్యతిరేకతను వ్యక్తం చేసే అవకాశాన్ని కల్పించారు.

మహిళలు చురుగ్గా నిరసనలు తెలిపారు మరియు సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలో కూడా పాల్గొన్నారు. తేయాకు తోటలను విడిచిపెట్టి, తోటల పొలాలను విడిచిపెట్టకుండా నిషేధించబడిన తోటల కార్మికులు గాంధేయ ఉద్యమానికి మద్దతు ఇచ్చారు. చాలా మంది బ్రిటీష్ కిరీటం వారికి ఇచ్చిన బిరుదులు మరియు గౌరవాలను కూడా వదులుకున్నారు. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం నిర్వహించే కోర్టులు, పాఠశాలలు మరియు సంస్థలపై ప్రజలు నిరసనలు చేయడం ప్రారంభించారు.

సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలో పాల్గొన్న వ్యక్తుల ప్రాముఖ్యత

- **మహాత్మా గాంధీ:** అతను ఉద్యమానికి ప్రధాన శక్తి మరియు 1920 లో ఒక మ్యానిఫెస్టోను విడుదల చేశాడు.
- **C.R. దాస్**: 1920లో కాంగ్రెస్ వార్షిక సమావేశానికి నాగ్‌పూర్‌లో సమావేశమైనప్పుడు, అతను సహాయ నిరాకరణపై కీలక తీర్మానాన్ని ప్రవేశపెట్టాడు.
  - అతని ముగ్గురు అనుచరులు, మిడ్నాపూర్‌లో బీరేంద్రనాథ్ సంసల్, చిట్టగాంగ్‌లో J.M. సేన్‌గుప్తా, మరియు కలకత్తాలో సుభాష్ బోస్, హిందువులు మరియు ముస్లింలను ఏకతాటిపైకి తీసుకురావడానికి గణనీయమైన కృషి చేశారు.
- **జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ**: కిసాన్ సభల ఏర్పాటుకు ఆయన ప్రేరేపించారు.
  - ఉద్యమం నుండి వైదొలగాలని గాంధీ తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని ఆయన సమర్థించలేదు.
- **అలీ సోదరులు (షౌకత్ అలీ మరియు ముహమ్మద్ అలీ)**: ముహమ్మద్ అలీ ఆల్ ఇండియా ఖిలాఫత్ కాన్ఫరెన్స్‌లో "ముస్లింలు బ్రిటిష్ సైన్యంలో కొనసాగడం మతపరంగా చట్టవిరుద్ధం" అని పేర్కొన్నారు.
- **లాలా లజపతిరాయ్**: ప్రారంభ దశలలో అతను మొదట ఉద్యమానికి మద్దతు ఇవ్వలేదు. ఆ తర్వాత దాని ఉపసంహరణను వ్యతిరేకించారు.
- **సర్దార్ వల్లభ్‌భాయ్ పటేల్**: గుజరాత్‌లో సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమాన్ని వ్యాప్తి చేయడంలో ఆయన దోహదపడ్డారు.